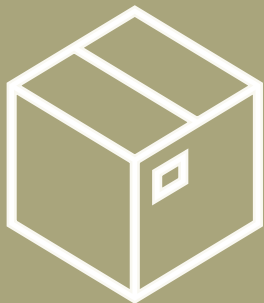

Sociální pedagogika ve školské praxi

Mgr. et Mgr. Andrea Silberová

obsah předmětu

1. Vymezení sociální pedagogiky jako vědní disciplíny.
Postavení sociální pedagogiky v systému věd.
2. Uplatnění principů sociální pedagogiky a obecné pedagogiky.
Vztah sociální pedagogiky ke speciální pedagogice.
3. Vymezení kompetencí angažovaného pedagoga při uplatňování principů sociální pedagogiky.
Úloha speciálního pedagoga v sociální oblasti.
4. Žák z nepodnětného prostředí a jeho charakteristika.
Sociální exkluze, práce s žáky z nepodnětného prostředí.
Metody a prostředky ve vzdělávání žáků z nepodnětného prostředí.
5. Strategie a přístupy ve vzdělávání žáků z nepodnětného prostředí.
Případové studie žáků z nepodnětného prostředí.

požadavky
na splnění
předmětu

- Seminární práce na zadané téma:

seminář

22. 11. 2021

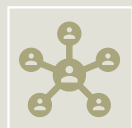
hlavní témata semináře

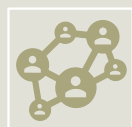
Vymezení sociální pedagogiky

Klíčové osobnosti sociální pedagogiky

Specifika práce se žáky z nepodnětného prostředí

Role speciálního/sociálního pedagoga ve školství

Vymezení sociální pedagogiky

„Pedagogika je sociální věda, která se zabývá edukační realitou, tj. zkoumá edukační procesy probíhající v různých edukačních prostředích. Edukační prostředí se vzájemně odlišují typem zúčastněných subjektů, obsahem, formami a intenzitou edukačních procesů a použitím edukačních konstruktů. Tyto odlišnosti vyvolaly vznik specifických pedagogických disciplín, a výzkumných problémů pedagogické vědy“ (Průcha, 2009, s. 15).

Balážovo pojetí SP

Věnoval se otázkám:

- výchovné péče
- volnočasové výchovy
- kulturně-osvětové práce

Balážova definice SP

Baláž (1991) vytvořil terminologické základy oboru
a sociální pedagogiku definoval následovně:

„Sociální pedagogika je pedagogickou disciplínou, která na základě svých exaktních poznatků řeší vztahy výchovy a prostředí, podílí se na stanovování cílů výchovy, zkoumá výchovné aspekty socializačních procesů, přispívá k utváření a rozvoji osobnosti v edukačním procesu v rodině, škole, volném čase a zájmové činnosti.“

SP v Polsku

*pedagogika zkušenostní
pedagogika činu*

Vyprofilovala se po roce 1945 na tři oblasti zájmu, nazývané **triádou Radlińské** (1961):

- **Teorie sociální práce** zaměřená na podmínky, které vyvolávají potřebu pomoci, ochrany, péče, i způsoby hledání způsobu řešení, odstranění nebo eliminaci negativních vlivů pro rozvoj jedince nebo skupiny.
- **Teorie osvěty dospělých, či edukace dospělých**, která zahrnuje podmínky vzdělávání nebo zvyšování kvalifikace, ale i vývoj osvětových organizací a pedagogiky volného času, oblast plnění životních vývojových úkolů jednotlivců u skupin.
- **Dějiny sociální a osvětové práce** se zaměřením na aspekty vzniku sociálních institucí, jejich forem, efektivity výchovného působení ve vztahu k poučení z historie.

pedagogika

obecná

objektově subjektivý
vztah objektem je
jedinec
(dítě, žák, student)

klíčové kompetence

přímé ovlivňování osobnosti

převažuje primární prevence sociálně patologických jevů
ve školách

sociální

objektem sociální
skupiny a prostředí

vrstevníci komunita
minorita

altruismus filantropismus prosociálnost

nepřímé ovlivňování osobnosti

převažuje primární prevence nejen ve školách

sociální aspekty výchovy (Kraus, 2014)

životní pomoc (Bakošová, 2011)

není zcela vymezen a mnohdy absentuje
od dob A. Diesterwega a P. Natorpa
(Klapilová, 1995)

předmět
sociální
pedagogiky

Funkce SP

funkce	popis funkce
pedagogická	výchova s cílem harmonického rozvoje osobnosti a vedení ke zdravému životnímu způsobu
profylaktická	preventivní programy a aktivity zabraňující vzniku nebo snížení četnosti odchylek od normy/deviací
kompenzační	vyrovnávání sociálních rozdílů/deficitů pramenících např. z nepodnětného nebo jinak závadného prostředí
korekční	cílené programy odborného zacházení např. v rámci ústavní nebo ochranné výchovy, výkonu trestu odnětí svobody
tutoriální	péče, pomoc, právní podpora osobám, které se ocitly na okraji společnosti
strukturální	programy ovlivňující re/socializační proces, např. rekvalifikační programy
distributivní	distribuce pomoci tam, kde je nejvíce zapotřebí, např. uprchlíci

Vymezení sociální pedagogiky

Aplikovaná pedagogická disciplína

Specializovaná forma pomoci, která nastupuje, pokud selhávají běžné způsoby ovlivňování psychosociální stránky subjektu výchovy s prvky podpory, ale i kontroly.

(Bakošová, 1995) vymezuje sociální pedagogiku následujícími **přístupy**:

- **pedagogika prostředí**,
- **forma životní pomoci lidem nacházejících se v různých problémových situacích**,
- **přístupy k odchýlkám sociálního chování**,
- **pedagogická disciplína**.

Bendl (2016) determinuje sociální pedagogiku společenskou objednávkou.

„hasič sociálních problémů“

Vymezení sociální pedagogiky

- **Paradoxem je, že mnohdy sama společnost tyto problémy může svými neuváženými kroky vyvolat.**
- Utváření sociální pedagogiky vlivem pedagogických osobností.
- Expanze sociální pedagogiky s rozšiřováním pole působnosti 60. léta 20. století s nutností řešit socializační rizika rostoucího počtu dětí a mládeže zejména střední třídy.
- Status atraktivního oboru se svou širokou působností.

Vychází z konceptů Krause (2008):

- potřeby pomoci
- sociální pedagogiky opírající se o potřebu sociologického poznání

Základní cíle SP dle Bakošové (2005) a Krause (2008) :

- objasnit interakci mezi prostředím a výchovou
- zabývat se právní stránkou výchovy
- prostřednictvím výchovy pomáhat všem věkovým kategoriím
- zabývat se **odchylkami od norem sociálního chování dané společnosti**

Koncepty SP

Cíle SP

odchylky
od norem
sociálního
chování

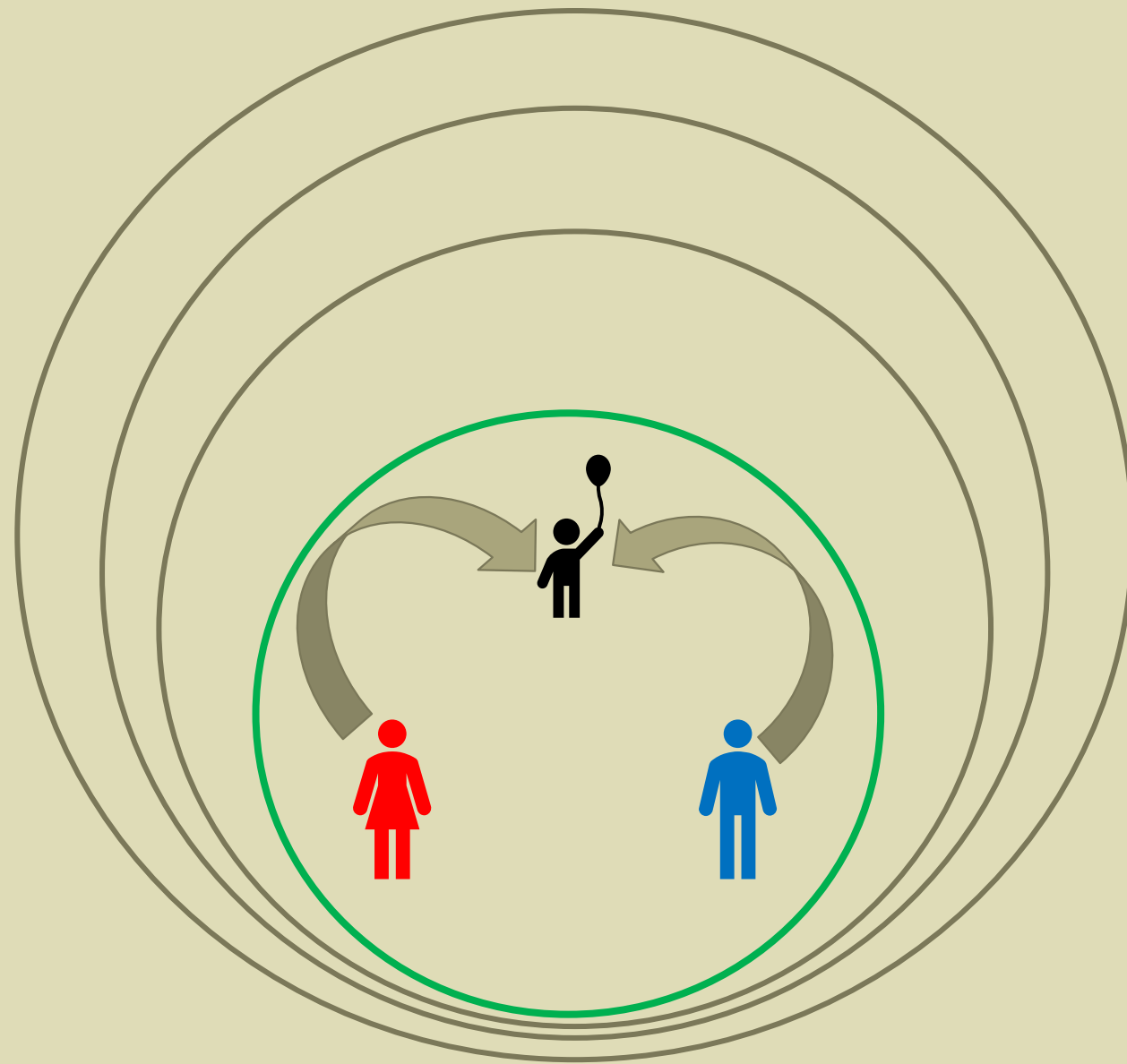

Učíme děti létat!

Determinanty:

- rodina
- vrstevníci
- komunita
- spoločnosť

- sociální kontrola

základní dimenze sociální pedagogiky

Dle Bendla (2016) a Krause (2008):

1. **sociální dimenze** (environmentální – globální kontext výchovy)
2. **pedagogická dimenze**
(regionální kompromis mezi jedincem/komunitou a společností)

Vymezení SP

- Od 60. let rozšíření pole působnosti a expanze SP
- Nárůst problémových situací ve společnosti
- Výchova s profitem pro společnost

- 1. individuální životní dráhy*
- 2. každodenní překonávání překážek*
- 3. krize životní orientace*

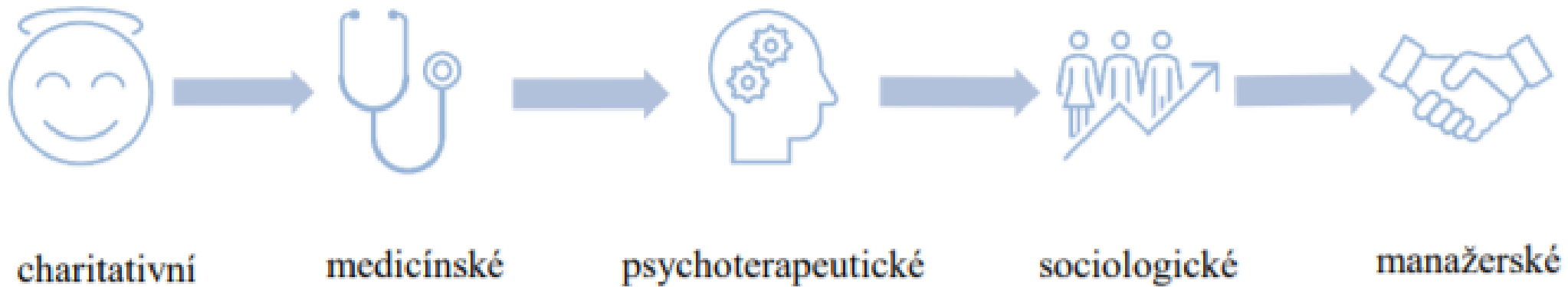
Vymezení SP

- 19. století a počátek 20. století začal formovat sociální pedagogiku jako relativně samostatný obor, čemuž napomohl rozvoj sociologie, a to ve dvou liniích:
 - **Praktické sociální pedagogiky**, která považovala za nezbytnost zabývat se skupinami a vrstvami obyvatel, zejména *s orientací na chudinu, dělníky, a hlavně děti v duchu solidarity.*
 - **Teoretické sociální pedagogiky**, která se pokoušela o *vymezení společenských cílů a obsahů výchovy, vysvětlení podstaty výchovy* (Procházka, 2012).

SP jako věda

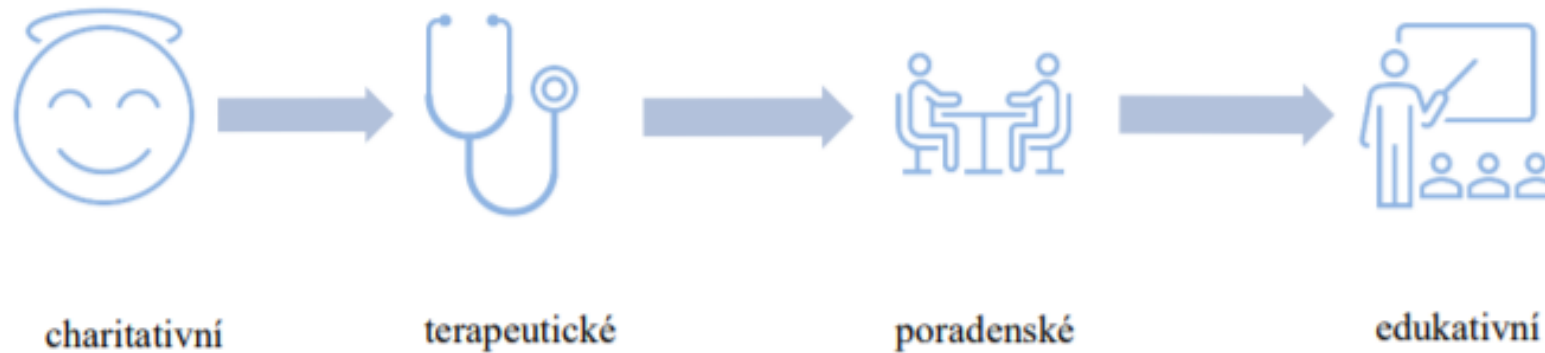
- 20. století pojem Socialpädagogik v širším odborném povědomí.
- Původně termín pro praktická opatření vůči „zpuštělé“ mládeži
- Diesterwegovo dílo z roku 1850 Rukověť vzdělání pro Německé učitele, pojem Sozial-pädagogik pomlčka v názvu jako dvě role spojenců společenského a výchovného působení.

Schéma 3: Schéma historického vývoje paradigmat sociální práce

Paradigmata sociální práce

Schéma 4: Schéma historického vývoje paradigmat sociálně pedagogické práce

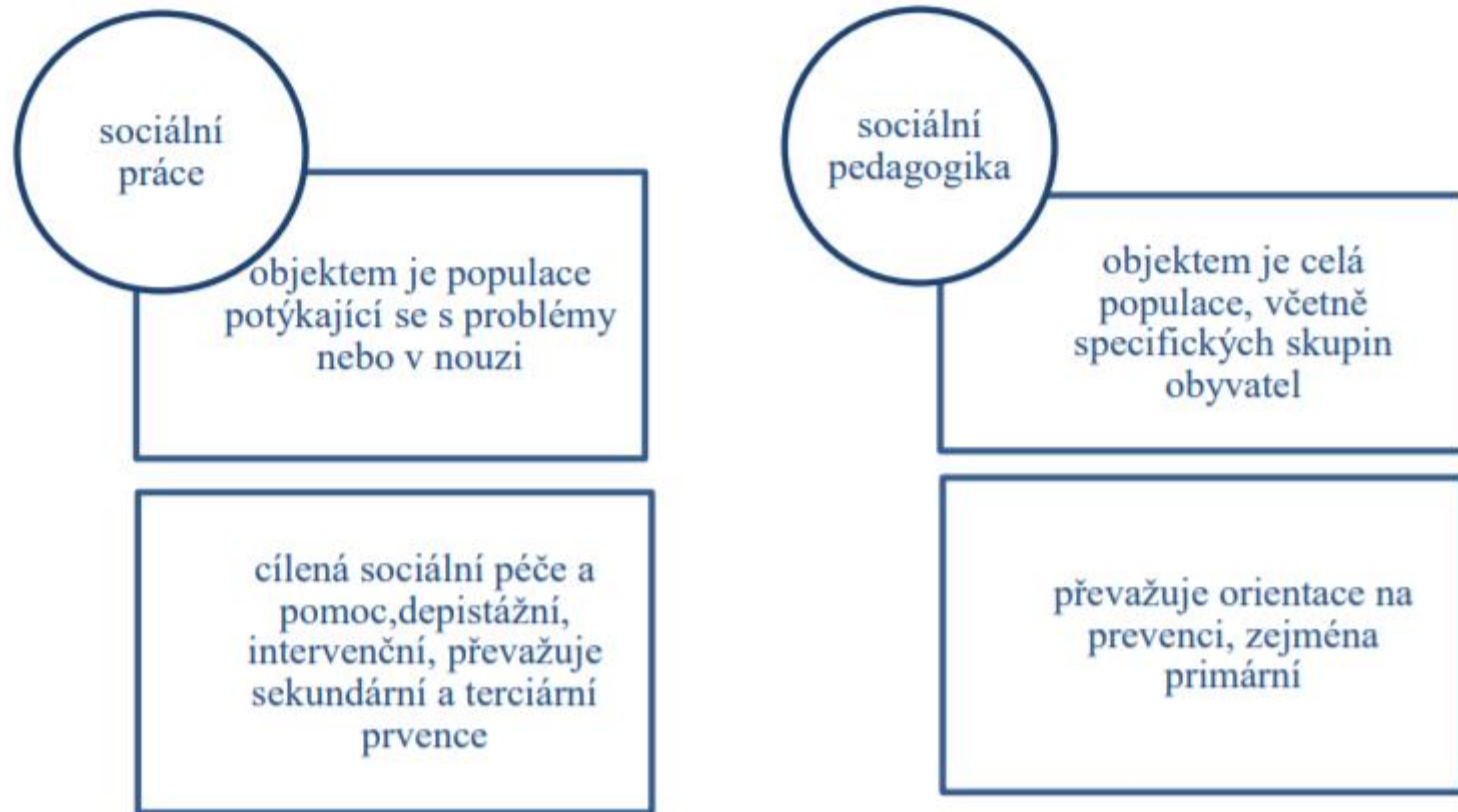
Paradigmata socped práce

3 malá paradigmata

- **reflexivně-terapeutické** má zajistit reflexivní psychosociální pohodu
- **socialisticko-kolektivistické** na principech solidarity a spolupráce
- **individualisticko-reformistické** s uceleným systémem sociálních služeb
- **vzdělávací** jako jediný možný prostředek sociální práce s klientem

Oborové nuance SP x SP

Schéma 6: Oborové nuance sociální pedagogiky a sociální práce

Cíle didaktické

Bendlovo přirovnání a společenská objednávka

Potřeba nápravy

- **př. 1. nápravné linie praktici**
- Don Bosco
- Makarenko

Potřeba prevence

- **Zástupci teoretické linie SP**

linie SP

Pragmatická linie

Johann Heinrich Pestalozzi

Adolf Diestewegh

Don Bosco

Lev Nikolajevič Tolstoj

Anton Semjonovič Makarenko

Teoretická linie

Paul Natorp

Kalus Mollenhauer

Gustav Adolf Lindner

Tomáš Garigue Masaryk

Helena Radlińska

Ondrej Baláž

Jolana Hroncová

Zlatica Bakošová

naše osobnosti sociální pedagogiky

jejich přínos pro obor

- Anežka Přemyslovna
- **J. A. Komenský**
- G. A. Lindner
- Otakar Kádner
- Emil Lány
- **T. G. Masaryk**
- Jolana Hroncová
- Zlatica Bakošová
- Ondrej Baláž
- **Přemysl Pitter**
- **Miroslav Dědič**

zahraniční osobnosti sociální pedagogiky

jejich přínos pro obor

- Thomas Moore
- Thomas Campanella
- Juan Luis Vives
- Martin Luther
- John Locke
- J. H. Pestalozzi
- J. J. Rousseau
- Don Bosco
- L. N. Tolstoj
- Klaus Mollenhauer
- **A. S. Makarenko**
- Paul Natorp
- **Helena Radlińska**

SP u nás

Československo 20. a 30. let 20. století v součinnosti
Pedagogického ústavu v Praze a sociálního oddělení policejního
ředitelství

Přímý důsledek zločinnosti x nedostatečná mravní výchova mládeže

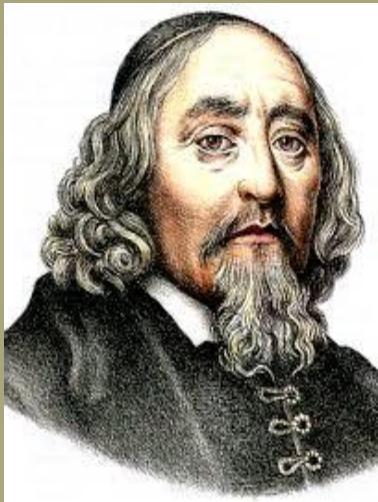
Emil Lány (1926) apel k probuzení svědomí společnosti, která nevidí
příčinnou souvislost mezi chudobou, hladem, bídou,
jedinou možnou výchovnou intervencí vidí v tvrdých represivních
opatřeních.

Z Lányho přístupu vychází přímá souvislost mezi sociální
pedagogikou a speciálně pedagogickou disciplínou – etopedií.

J. A. Komenský

1592 – 1670

- Vliv prostředí a výchova všemi smysly jako základ pedagogického realismu.
- Vliv diferenciacie ve výchově a vzdělávání i pro děti méně bystré nebo liknavé.
- Utváření povědomí o vlivu prostředí na dítě.
- Utopistická představa otevřené budoucnosti všem dětem prostřednictvím vzdělanosti a celoživotního učení.
- Poukazoval na potřebu vytvořit dětem podnětné edukační prostředí.
- Přináší i vizi multikulturní a sociální diverzity a spravedlnosti.
- Obecná porada o nápravě věcí lidských v celém svém konceptu zlepšení světa bezesporu může být snahou o resocializaci celé společnosti, návrat k žádoucímu stavu věcí nejen v politice, ale i výchově.

TGM

Tomáš Garrigue Masaryk

O dětství a výchově

Hovory s T. G. Masarykem,

zamýšlí se nad společenskými kontexty výchovy

důraz zejména na výchovu při řešení sociálních otázek ve společnosti

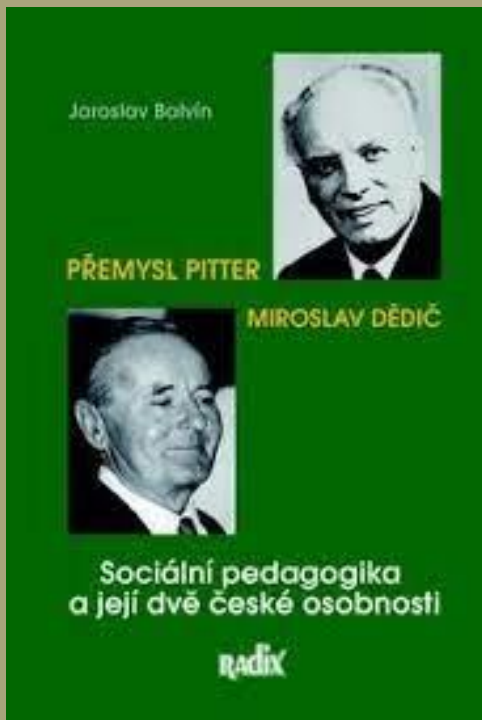
humanitní ideály

<http://tg-masaryk.cz/index.html>

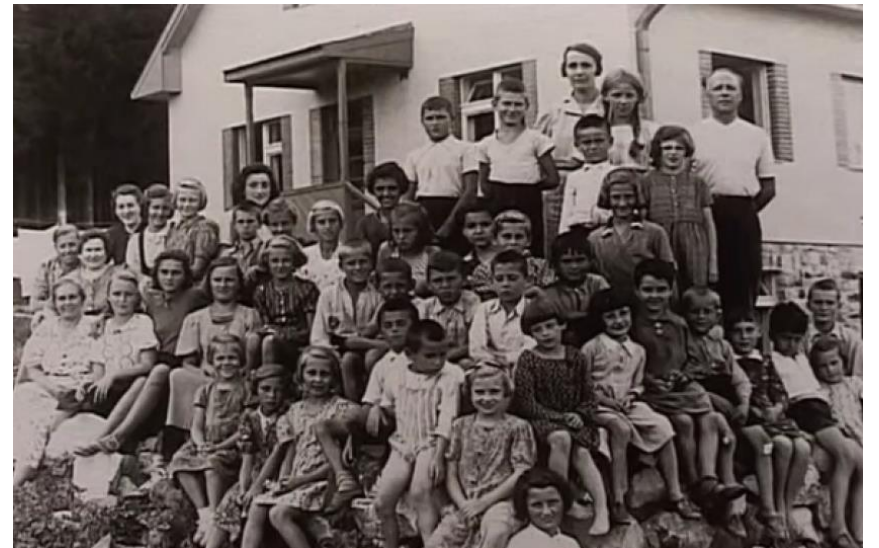

Přemysl Pitter

1895 – 1976

- Pedagogicko-náboženská činnost v Milíčově domě
- Pedagogická činnost v utečeneckém táboře Valka v Norimberku,
- Později se věnoval skupině dětí „Kindersuchdienst“ kolem Červeného kříže v Mnichově
- Znovuobjeven pro roce 1989
- Práce s romskými dětmi a mládeží
- Celá koncepce vychází z multikulturních východisek a pomohla zavést experimentálně pozice romských pedagogických asistentů ve školství mezi lety 1992-1993. Tento trend pokračuje dosud.

Koncepce přípravy romských asistentů v letech 1992-93

Oblasti přípravy asistentů (Balvín, 2015, p. 45):

romská historie

romská kultura

historie vztahů mezi Romy a majoritou

otázky národnostní a národní identity

specifika práce ve výuce romských žáků

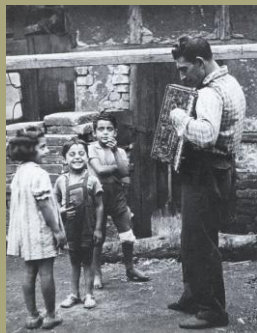
základní pedagogická teorie, metodologie a didaktika

Miroslav Dědič

1925 – 2020

Miroslav Dědič
(na snímku dole) vedl od roku 1950 školu pro romské děti v Květušíně. Učil je číst a psát, ale zároveň omezoval jejich kontakt s rodinou. Rodiče „převychovávaných“ dětí vnímali jako rušivý element, který mu brání v poslání. Dědič řadu let pracoval ve školství, nyní jím žije.

Romští školáci odjíždějí do Prahy, zaplaví pro prázdnice Zápotočského. Děti z Květušína pokračovaly ve studiu také ve škole v Zábřehu u Prachatic.

Romistka Barbora Šebová zmapovala příběh květušínských dětí a našla dopisy jejich rodičů.

Dokumentárním filmem Zatajené dopisy provází Karolína Miesbauerová, vnučka jednoho z „dětí“.

- významný sociální pedagog
- zástupce praktické pedagogiky
- ředitel romské internátní Květušínské školy na Šumavě v 50. letech
- sociální experiment, sociální inženýrství tehdejší komunistické doby, která si kladla za cíl socializovat, či spíše převychovat děti z romských osad na Slovensku

<https://www.ceskatelevize.cz/porady/10871537383-zatajene-dopisy/414235100021004/>

Žité zkušenosti

Don Bosco

1815 – 1888

Jeho sociálně pedagogická činnost spadala pod církevní organizaci Salesiánů.

Jeho působištěm v italském Turíně - katedrou, byla jeho kazatelna.

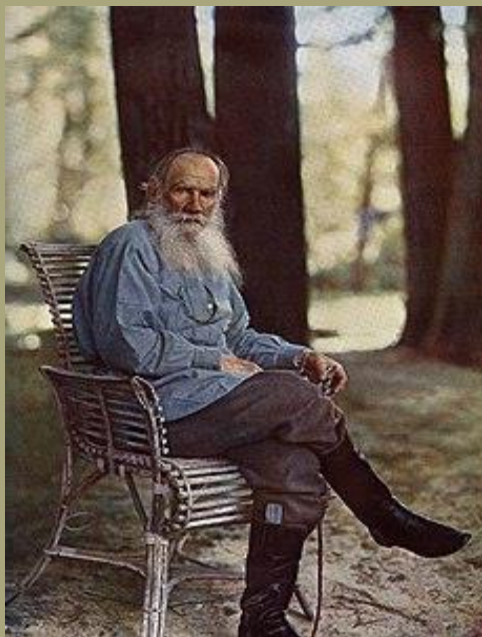
Pokusil se o výchovné působení na chlapce s výchovnými problémy, kteří žili opuštění – bezprizorně.

Charakter misionářské práce.

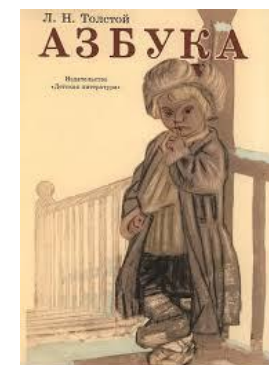

L. N. Tolstoj

1828 – 1910

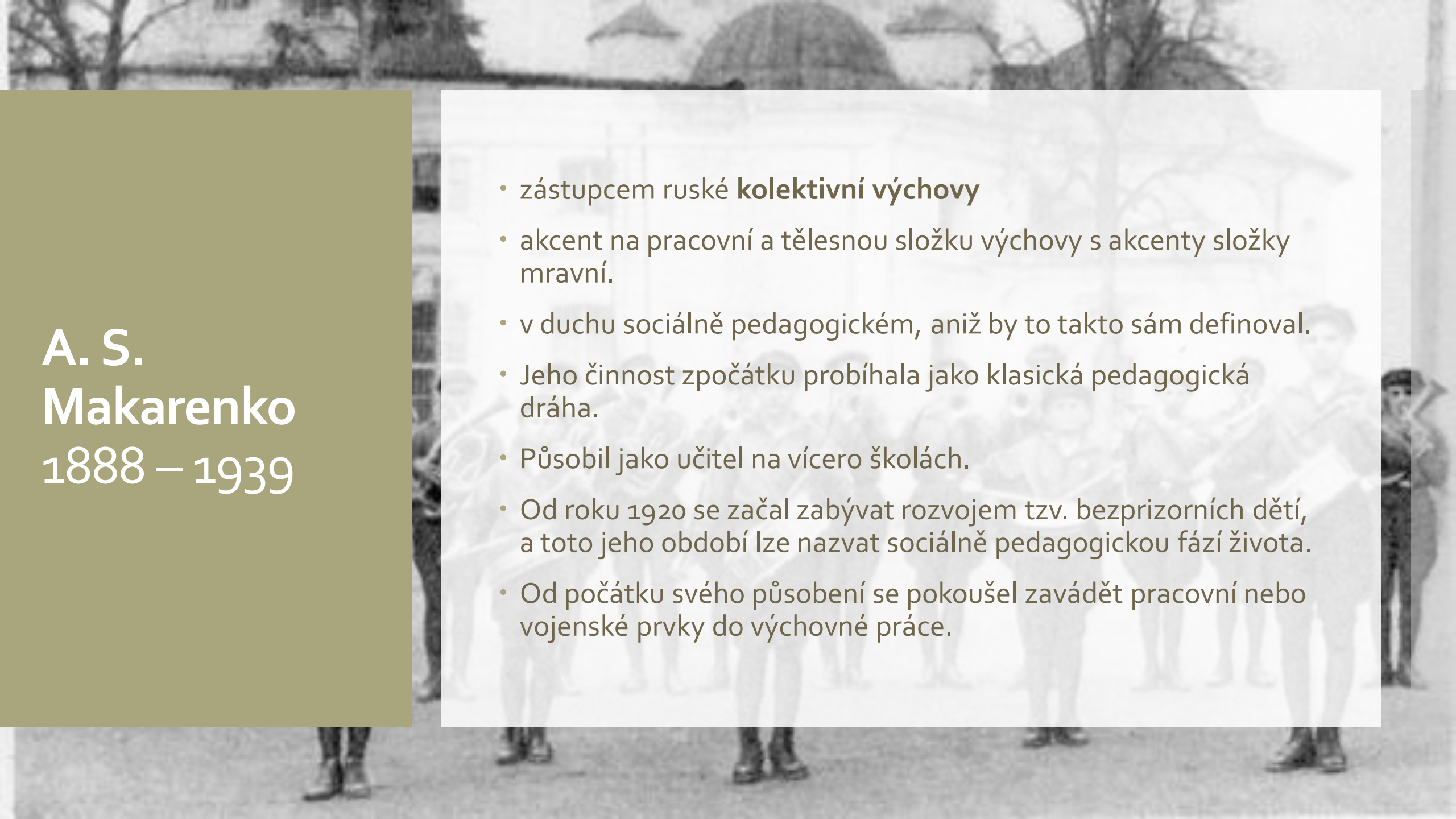
- ztotožňoval s názory J. J. Rousseaua
- přirozený princip výchovy
- vesnický život vnímal jako příležitost
- založil sdružení proti pijanství

<http://jaroslavbalvin.eu/wp-content/uploads/2014/07/Lev-Nikolajevi%C4%8D-Tolstoj.pdf>

A. S. Makarenko
1888 – 1939

A. S. Makarenko 1888 – 1939

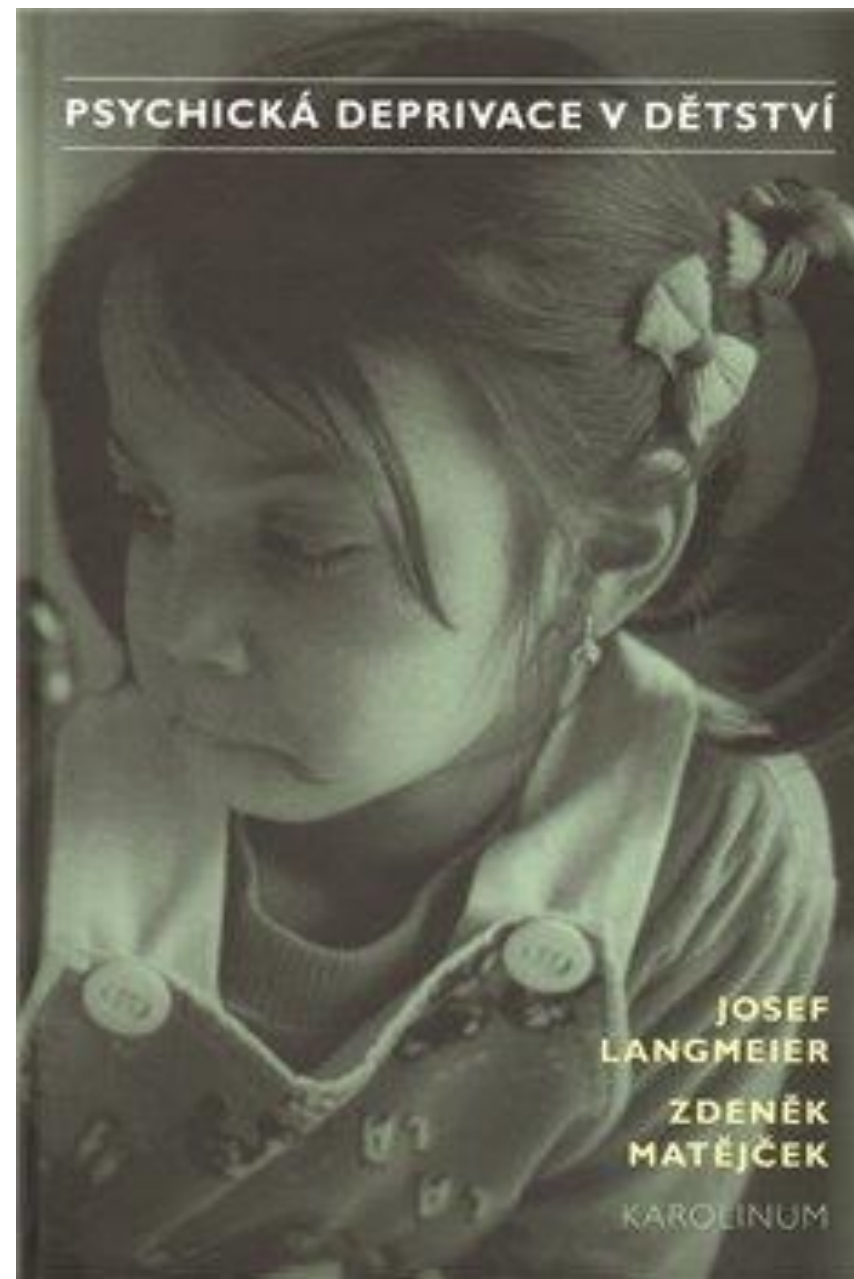
- zástupcem ruské **kolektivní výchovy**
- akcent na pracovní a tělesnou složku výchovy s akcenty složky mravní.
- v duchu sociálně pedagogickém, aniž by to takto sám definoval.
- Jeho činnost zpočátku probíhala jako klasická pedagogická dráha.
- Působil jako učitel na vícero školách.
- Od roku 1920 se začal zabývat rozvojem tzv. bezprizorních dětí, a toto jeho období lze nazvat sociálně pedagogickou fází života.
- Od počátku svého působení se pokoušel zavádět pracovní nebo vojenské prvky do výchovné práce.

principy Makarenka

- Převýchovná pedagogika
 - Princip kolektivní výchovy jako terapeutické komunity
 - Vychovatelské mistrovství
 - Kázeň cílem i prostředkem
 - Udával směr postpenitenciární péči
-
- Princip optimismu
 - Princip humanismu
 - Princip perspektivnosti

„...Když jsem onehdy na pražském nábřeží až dole u Vltavy ...pozoroval, jak jeden otec učí svého malého kloučka jezdit na kole. Jak mu radí, jak ho povzbuzuje ...jak ho upozorňuje na možná úskalí – učí ho pro život a je hrdý na něho i sebe, jednou ho bude učit řídit auto, říkal jsem si, a třeba i řídit podnik a kdoví co ještě. Otevřená budoucnost má totiž na rozdíl od všech těch materiálních hodnot jednu charakteristiku navíc – ona totiž zůstává.“

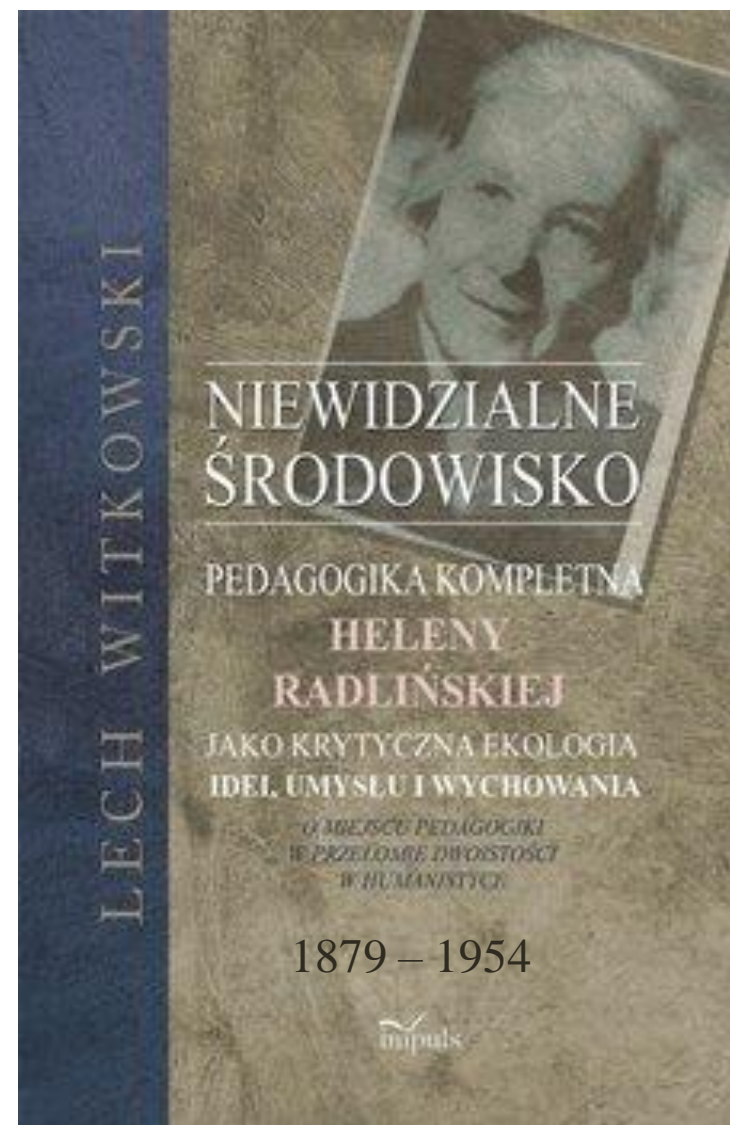
SP v Polsku *pedagogika zkušennostní/činu*

Vyprofilovala se po roce 1945 na tři oblasti zájmu **triádu Radlińské** (1961):

Teorie sociální práce zaměřená na podmínky, které vyvolávají potřebu pomoci, ochrany, péče, i způsoby hledání způsobu řešení, odstranění nebo eliminaci negativních vlivů pro rozvoj jedince nebo skupiny.

Teorie osvěty dospělých, či edukace dospělých, která zahrnuje podmínky vzdělávání nebo zvyšování kvalifikace, ale i vývoj osvětových organizací a pedagogiky volného času, oblast plnění životních vývojových úkolů jednotlivců u skupin.

Dějiny sociální a osvětové práce se zaměřením na aspekty vzniku sociálních institucí, jejich forem, efektivity výchovného působení ve vztahu k poučení z historie.

Radliňské
triáda metod
SP

individualizace (víra v lidský
potenciál a silné stránky člověka)

skupinová práce (vzájemná podpora
mezi jednotlivci pro posílení)

práce s prostředím (spoluvytváření
prostředí k využití svého potenciálu)

Metody socped práce

- Rozhovor
- Organizování
- Práce se skupinou
- Situační
- Inscenační
- Režimová
- Animace
- Mediace

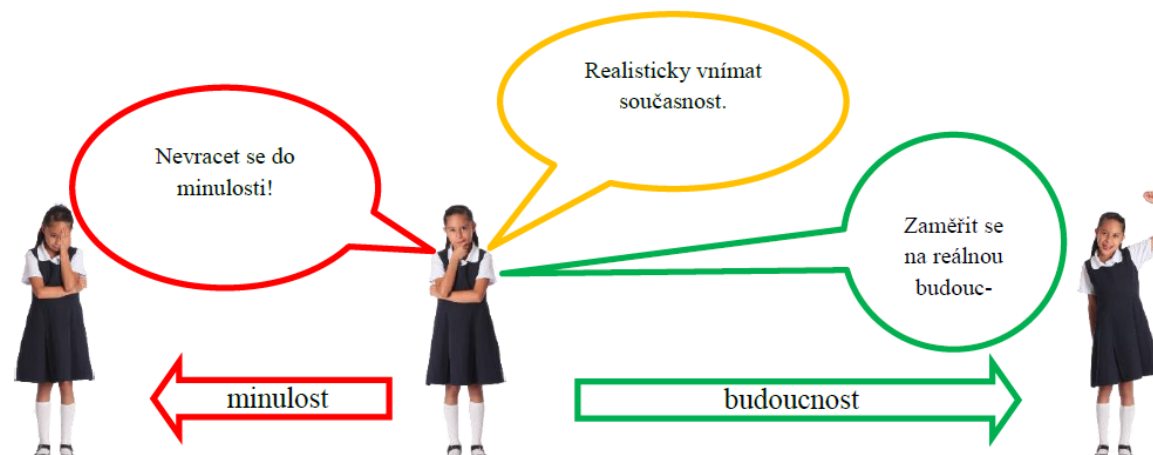
Potřeby dítěte

Sociální potřeby:

- **Místa**
- Bezpečí
- Podnětů, péče, výživy
- Podpory a opory
- Limitů

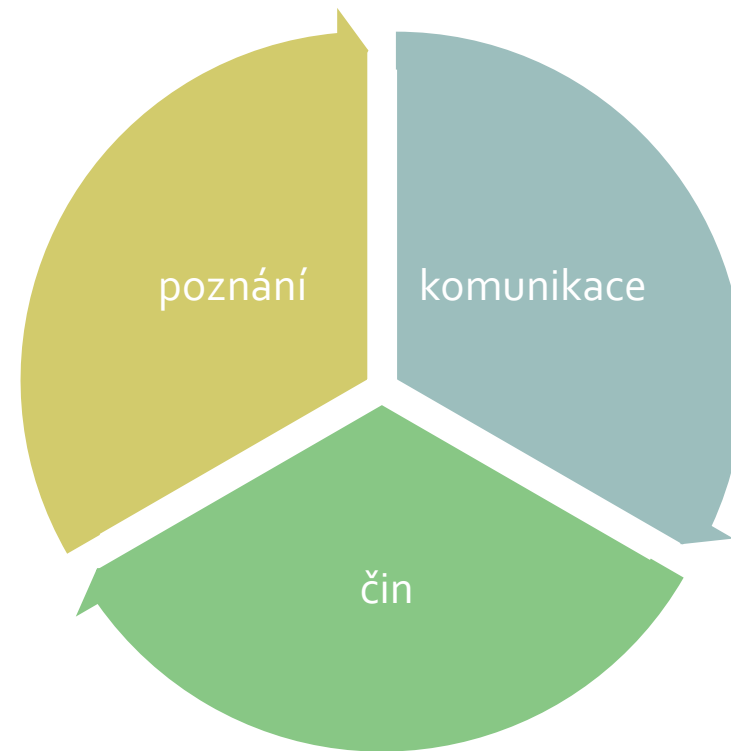

Triáda efektivní intervence v realitní terapii

Domény dramiky

- sociální
- emocionální
- kognitivní

kazuistika

Motivační část – vyprávění

Expoziční část:

Živé obrazy

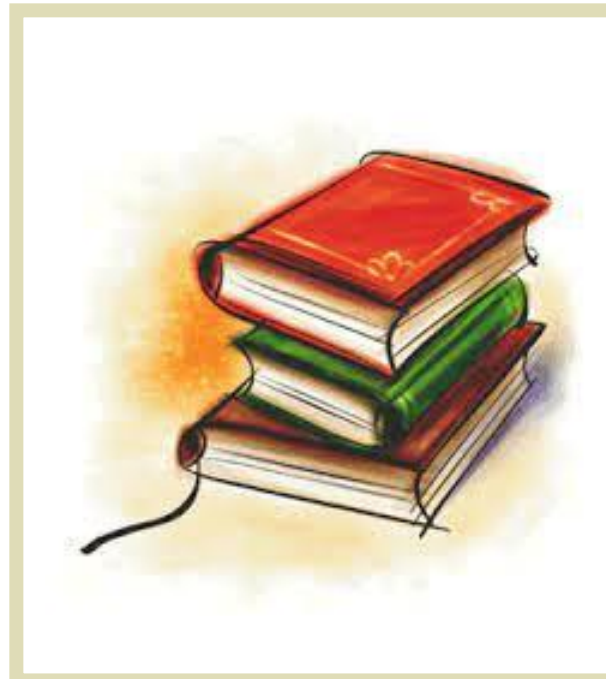
Ulička

Vnitřní hlasy

Budoucnost

Reflexe

Katarze - dopis

A group of silhouettes of people, with one person in the center highlighted in red. The silhouettes are black, and the background is a light gray. The red silhouette is positioned in the center-right of the group, standing with hands in pockets.

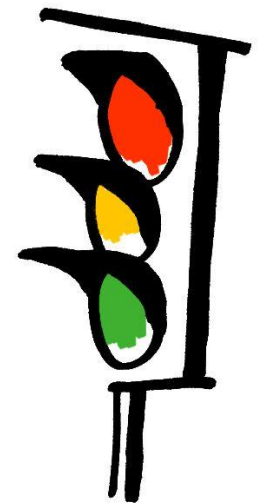
Práce s jednotlivcem se skupinou

Řešení problémových situací

Situační reakce s cílem udržení u učebního úkolu, vypořádání se s výukovou situací

- Podpora obvyklými činnostmi
- Posilování přijatelného chování
- Podpora zájmu žáka
- Poskytnutí vodítka pro určitou činnost – ritualizace
- Partnerství v překonávání překážek
- Přesměrování chování
- Změna organizace výuky
- Netrestající vyloučení (!)
- Modifikace prostředí lavic

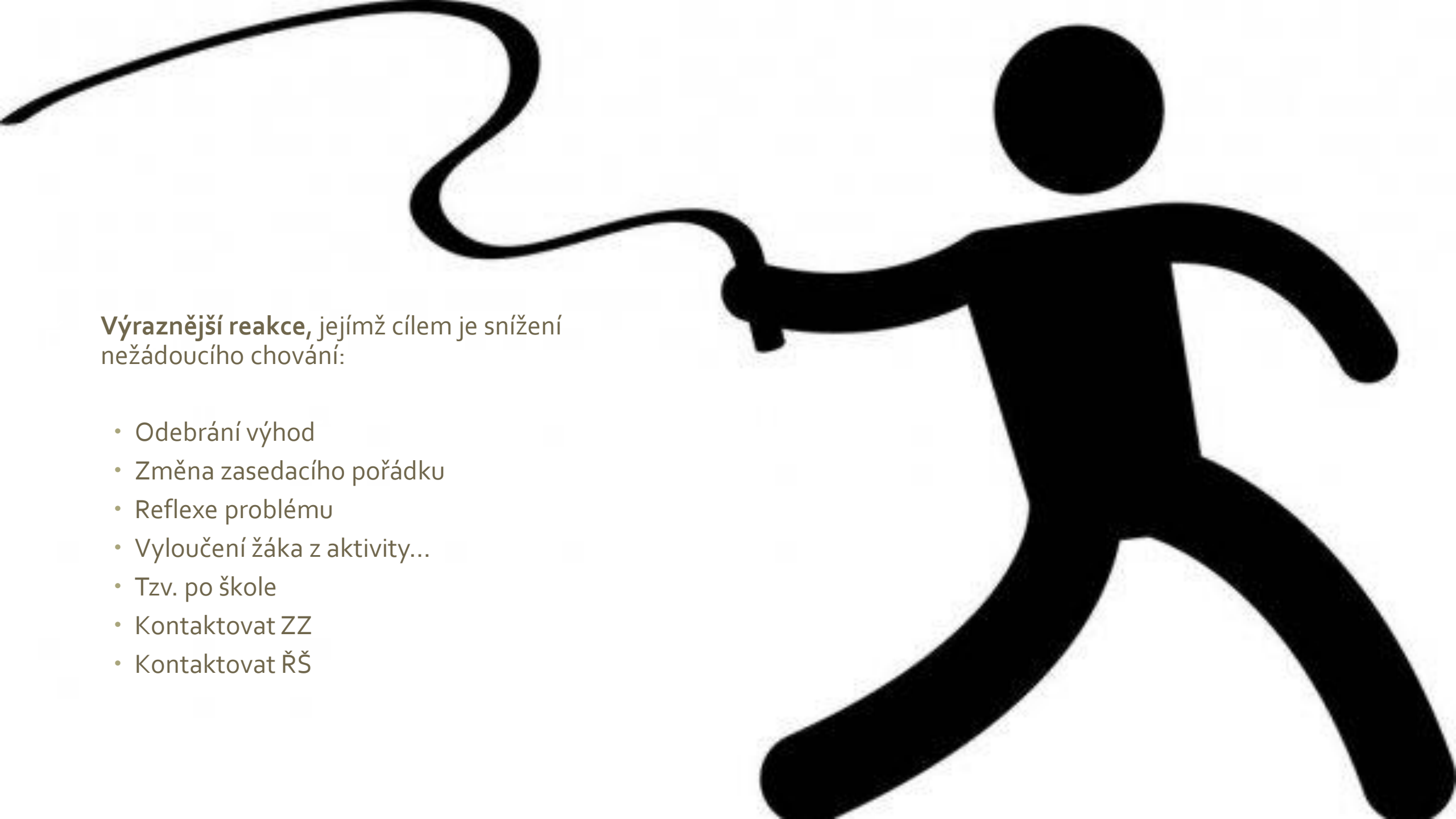

Řešení problémových situací

Mírné reakce, jejíž cílem je navrácení k učebnímu úkolu bez trestů

- Ignorovat nevhodné chování
- Neverbální signály
- Proxemika
- Haptika
- Oslovení
- Neosobní humor (ne ironii a sarkasmus)
- Osobní sdělení
- Pozitivní vyjádření akce a reakce
- Repete pravidel chování
- Možnost volby
- Verbální pokárání

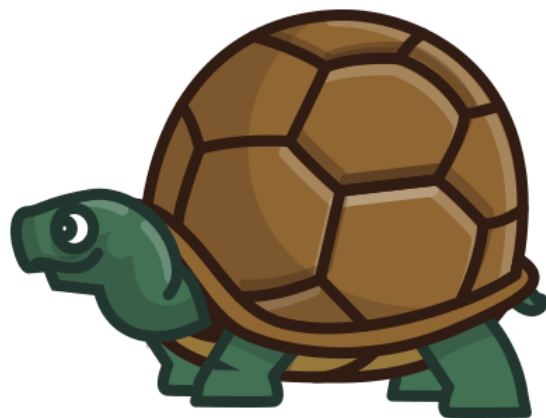

Výraznější reakce, jejímž cílem je snížení nežádoucího chování:

- Odebrání výhod
- Změna zasedacího pořádku
- Reflexe problému
- Vyloučení žáka z aktivity...
- Tzv. po škole
- Kontaktovat ZZ
- Kontaktovat ŘŠ

Želví strategie

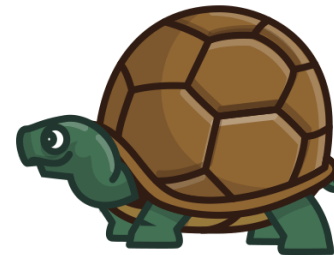

Želví strategie

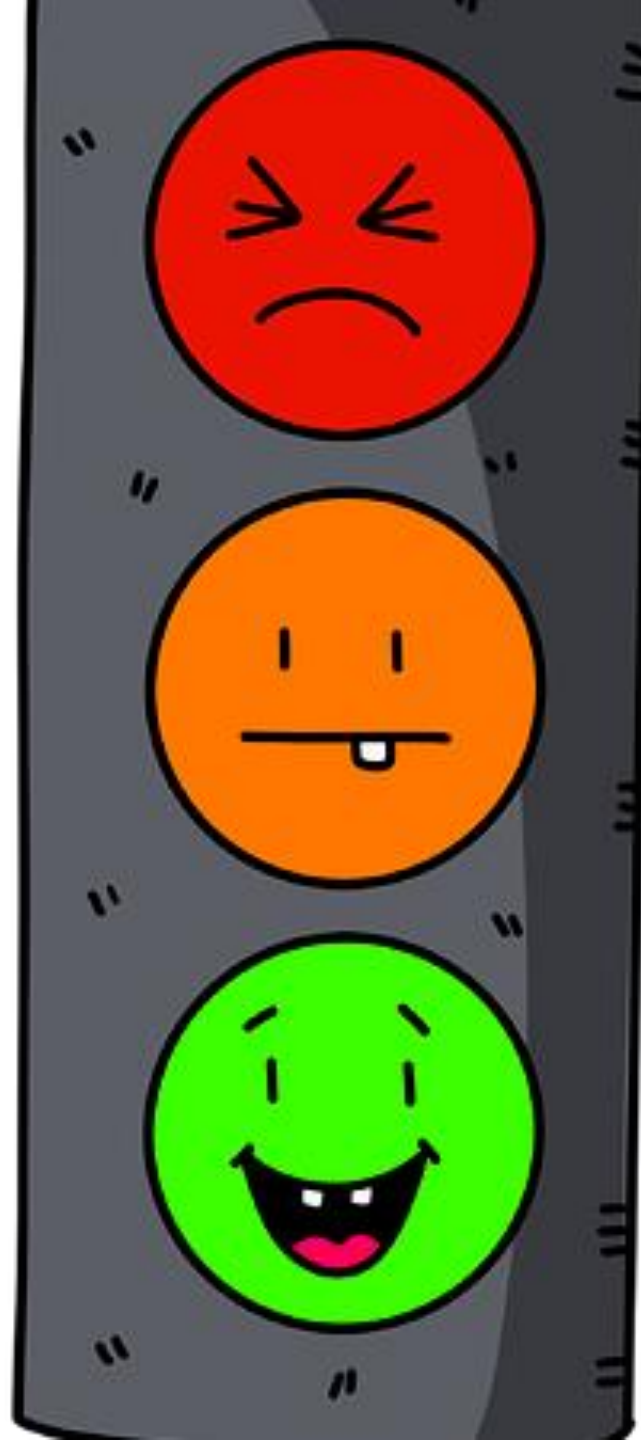
- Imaginativní krunýř
- Pocity silné, které neumí vyjádřit...
- Po nácviku krunýře, je možno symbolicky zkřížením rukou a pasivní mimikou
- Je těžké se u toho vztekat
- V krunýři hledá želva řešení problému
- Poté odměnit dítě pochvalou a popsat za co konkrétně
- Jedno dítě chválí druhé

Nevhodné využití želví strategie:

- Děti se dohodnou mezi sebou pro pochvalu
- Záměrně vyvolaný konflikt pouze pro pozornost
- Poznáme, jestliže dítě sleduje, kam se p. učitelka dívá

Semafor a 3 kroky
k sebekontrolle

Zastav se!

Zhluboka se nadechni!

Pojmenuj pocity a problém.

Bad box nebo **zlobivá krabice** a její transformace

krabice a její transformace

Vztekací hlína - sublimace

Intervenční potenciál dramiky

paradivadelní systém
využívající divadlo k jinému než jen uměleckému účelu

troška vysvětlení

drama

- odkazuje nás do oblasti divadelního umění

dramaterapie

- odkazuje nás do oblasti léčebné (nápravné), terapeutické

dramatika

- Modeluje ve svých aktivitách fiktivní světy, kam koná různé výlety, do různých oblastí reality (politická, historická, školní), tím operuje s velkým množstvím pojmů.
(Valenta, 1999)
- **Výchovná dramatika**

dramatické hry a sociální hry pro rozvoj sociálních kompetencí

<https://clanky.rvp.cz/clanek/r/PBBK/15425/DRAMATIKA-V-MATERSKE-SKOLE-HRY-NA-POTLACENI-AGRESIVITY-A-ROZVOJ-PROSOCIALNICH-VZTAHU.html/>

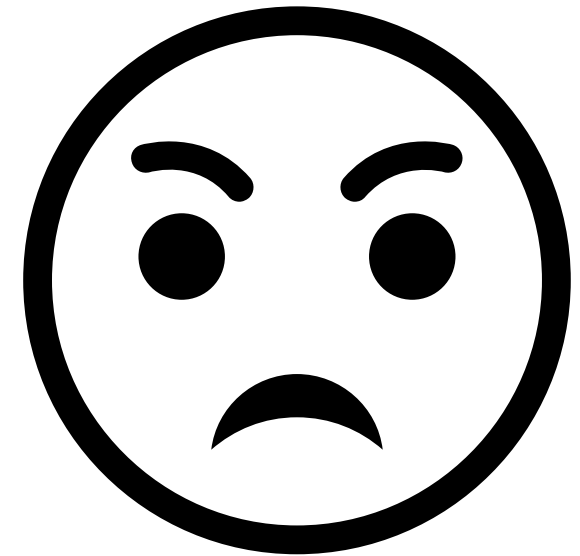
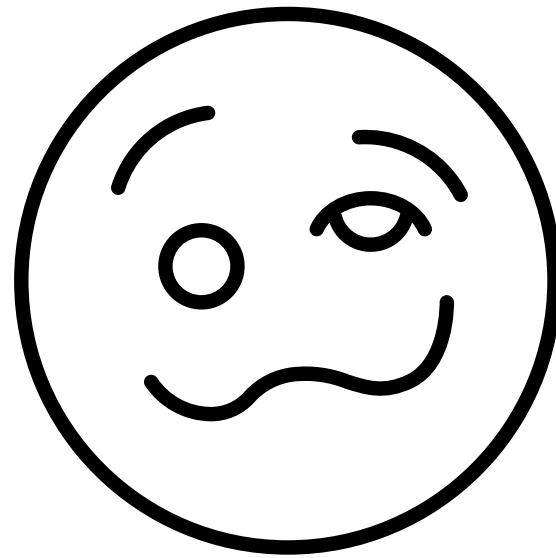
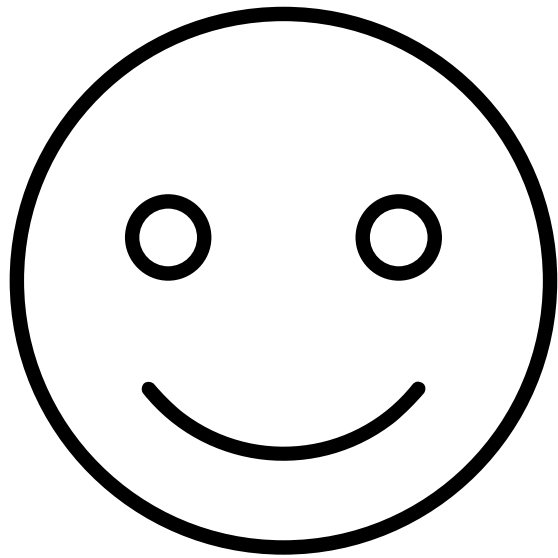
Nácvik konstruktivní hádky

rituály

dětem přináší pocit bezpečí

<https://www.youtube.com/watch?v=Pum938T14Hs>

Zapojení sborovny

Kolegiální podpora

sdílené těžkosti

- Skupinová práce nad skupinovou kazuistikou celé třídy

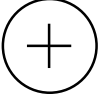

Ujasnit si věk

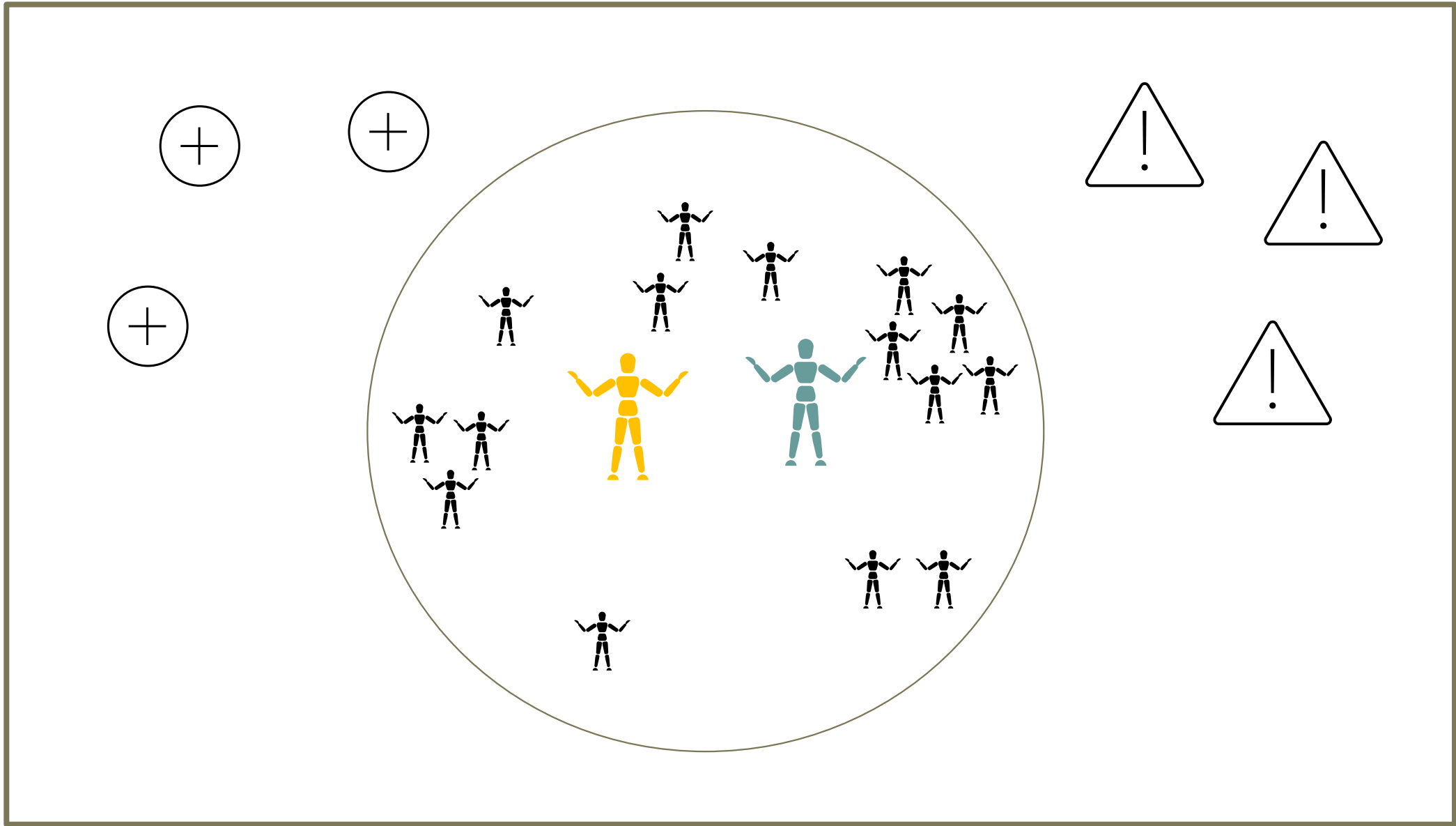
1.-3. třída individualisti

- 4. přechodové stádium
- 5. -9. třída skupináči

Genderové pozadí třídy

Vymezení prostoru vně/uvnitř

- začínám pozitivy
- pokračuji riziky
- přecházím k jádru
- postupuji k jednotlivci

Práce s jednotlivcem

1. Co umí, v čem je dobrý, za co se dá ocenit.	2. Čím mě štvete, popisným jazykem. z emocí do rozumu
jméno datum	
3. Co nejmenšího se musí stát, abych ho mohl/a ocenit?	4. Kdo, nebo co mi může pomoci, když to nebude fungovat? Plán B.

A hand is shown from the bottom right, holding a large, glowing yellow question mark. The background is dark with many smaller, faint question marks scattered throughout. The overall theme is one of inquiry and attention.

Děkuji za pozornost

PROSTOR PRO DOTAZY